

Verslag Webinar Sluiten van kringlopen op regionaal niveau 23 maart 2021

Thema 2: Sluiten van kringlopen op regionaal niveau, redenerend vanuit de behoefte van de grondgebonden landbouw. Dit project richt zich op het verbinden van de akker- en tuinbouw (en melkveehouderij) met de veehouderij. Lokale oplossingen voor de eigen regio worden steeds belangrijker. Niet alleen om beschikbare grondstoffen beter te benutten, maar ook om als landbouwsector de emissies regionaal te minimaliseren.

Inleiding

De Webinar Mestverwaarding maakt onderdeel uit van de Leerreis Nutriëntenkringloop. Een initiatief van Nederlands Centrum voor Mestverwaarding (NCM), ZLTO, Topsector Agri & Food, WUR en Regiebureau POP. Het doel van de leerreis is om de kennis die over het sluiten van nutriëntenkringlopen is ontwikkeld bij elkaar te brengen en beter te laten aansluiten bij de behoefte van de praktijk. Deze Leerreis loopt twee jaar en bestaat uit bijeenkomsten in de vorm van Webinars en de vorming van thematische communities.

Tijdens de aftrap is teruggeblikt op de vier regionale bijeenkomsten, die eind vorig jaar zijn gehouden. Deze waren gebaseerd op de ervaringen in verschillende POP3 innovatieprojecten. De [video's van deze projecten](#) staan o.a. op het Youtube kanaal van netwerk Platteland. Tijdens de Webinar Sluiten van kringlopen op regionaal niveau is het filmpje getoond van het project [Mineralenconcentraat op maat](#).

NCM ontwikkelt een Portal samen met Groen Kennisnet, waar alle informatie over mestverwaarding op komt te staan. Ook een WikiMest wordt gemaakt om informatie te geven in het complexe thema Mest/Nutriëntenkringloop.

Tijdens deze Webinar is een start gemaakt met de community Sluiten van kringlopen op regionaal niveau. Een community is een groep van 10 – 15 personen, die energie willen steken in het thema. Daar omheen zitten andere personen die kennis kunnen inbrengen en aftappen.

Projecten Mestverwaarding

De POP3, Topsector en EU-projecten die onder het thema mestverwaarding vallen zijn door de projectleiders kort toegelicht. De inhoud van de projecten konden de deelnemers lezen in de papieren of [digitale versie](#) van de almanak met projecten Nutriëntenkringloop.

Bij de vraag over **enthousiasme voor het project** werd door de projectleiders het volgende genoemd: raakvlak van innovatie en business; delen van resultaten project, bewerkte mest goed inzetten op grasland; volledig circulair zijn; reststromen waarde geven; deelnemers zijn enthousiast voor regionale oplossingen; werken met koplopende boeren; samenwerking met verwerkende bedrijven en boeren; mestafzet beter afstemmen op de vraag; uitbreiding van onderzoek naar veld- en demoproeven; oplossingen in de EU uitwisselen; internationale samenwerking.

De volgende **verwachtingen en wensen** t.a.v. de communities werden uitgesproken:

- Sytze Waltje - DLV Advies: hoe bemesting nog beter inzetten.
- Niek Persoon - Amsterdam Green Campus: commerciële partij vinden voor de valorisatie van de reststromen
- Jason Kiem - SmartCrops BV: uitwisseling van kennis en ervaringen voor een bredere inzet van lokale reststromen.
- Gé van den Eertwegh - KnowH2O: resultaten van het project Proefpolder Kringlooplandbouw delen
- Dirk Keuper - CLM: regels rond mesttransport soepeler maken.
- Romke Postma - NMI-Agro: wetgeving belemmert gebruik van mest en reststromen.
- Daan Heurkens - Boerenverstand: maatschappelijke doelen centraal stellen en niet op oplossingen
- Piet Derikx - WUR: toepassen van NIRS bij gebruik en toepassing meststoffen
- Gert van Duinkerken - WUR: meer ruimte voor gebruik van reststromen
- Peter Paree - ZLTO: verbinden van kennis in de EU
- Jan Roefs - NCM: aanwending en toepassing van mest(stoffen) verbeteren

Vraaggesprek

Om de context van het thema te schilderen hield Jan Roefs een vraaggesprek met de volgende personen:

- Arjen Bijlsma – Hoogland BV: adviseur akkerbouw in de noordelijke schil van Groningen en Fryslân.
- Jurgen Neimeijer – DAW-coördinator in Overijssel en Zuid-Drenthe. Boeren bewust maken en handelingsperspectief bieden voor o.a. nutriëntenkringlopen sluiten.

Arjen Bijlsma:

- Akkerbouwers werken in het noorden al samen met veehouders bij het telen van eiwitproducten: vooral tarwe en een klein beetje veldbonen.
- Waar zitten de grootste lekken: mineralenconcentraten hebben nog een te laag gehalte stikstof, waardoor het nog onaantrekkelijk is voor akkerbouwers. In de pootaardappelteelt is een constante kwaliteit nodig. De dunne fractie wordt alleen in tarwe toegepast.
- Samenwerking tussen boeren is belangrijk. Regelgeving moet daarbij makkelijker worden. Als je regionaal mestproducten wilt afzetten moet het altijd van boer naar boer, geef daar stimulansen voor. Voor fosfaat is er wel een overzicht, maar voor stikstof niet. De fosfaatcijfers in akkerbouwgronden dalen nog steeds.

Jurgen Neimeijer:

- Streven naar grondgebondenheid is soms nog ver weg. De aandacht voor stikstof en klimaat helpt hier zeker bij.
- Waar zitten de lekken: inzetten op het verminderen van verliezen naar oppervlaktewater. Zet in op het beter benutten van meststoffen en neem maatregelen die daarbij helpen. Mestgift aan begin groeiseizoen is te weinig precies en inzetten op vanggewas. Steeds meer melkveehouders kijken naar de akkerbouw. De groep vooruitstrevende boeren neemt toe.
- Directe contacten tussen melkveehouder en akkerbouwers is niet zo groot. Samenwerken tussen melkveehouders is ook belangrijk door het coachen van elkaar in studiegroepen of in demo's. Ook samenwerking op het gebied van GFT in de landbouw is belangrijk. Bij DAW kijken we vooral naar vermindering van emissie op perceelsniveau. We zijn niet bezig met het koppelen van meststromen

Wat betreft de communities:

- Er moet meer kennis komen over mineralenconcentraat en het regelen van het aanbod en zorgen dat er altijd voldoende voor handen is.
- Zorg dat je de erfbetreders meeneemt. De boer heeft al zoveel aan zijn hoofd.
- Nieuwe informatie en energie is nodig om weer een stapje te maken door de vooruitstrevende boeren, bijv. kennis vanuit andere regio's. Praktijkproeven slaan het beste uit.
- Samenwerking met onderzoek kan beter.

Start van de communities

We willen een divers samengestelde groep maken van mensen met energie en een goede match. Ook de EU kan hierop aangesloten worden. De drie communities die door de Leerreis Nutriëntenkringloop worden geformeerd zorgen dat kennis van groepen en projecten bij elkaar komt, door:

- Minimaal 2 bijeenkomsten in 2021
- 15 deelnemers, inclusief voorzitter en ondersteuning
- Maximaal aansluiten bij bestaande initiatieven
- Eventueel tweede cirkel van geïnteresseerden

Hoe wil je betrokken zijn? Kan actief zijn of passiever door kennis op te halen en te brengen. (zie ook bijlage met Mentimeter)

Uw bijdrage aan de community

Mentimeter

Chats

- *Project Brickz: bagger kan vervuild zijn, hebben jullie normenkader? Van welk soort rivieren of grachten komt de bagger? Brickz is mooi voorbeeld van niet lullen maar poetsen.*

Het materiaal dat wij gebruiken zit in de categorie dat het vrij kan worden toegepast, maar minstens zo belangrijk is dat we een computerprogramma hebben dat de samenstelling van de Brickz exact berekend op basis van de aanwezige reststromen. Daarmee maken we ze precies zoals de klant ze wil hebben. En in het programma zit ook een cap die voorkomt dat we toch onverhoopt boven de normen uit komen

- *Niek Persoon, kan je in de precisieteelt het spul niet kwijt als precisiemeststof? Ben je bekend met GRASSA! ?*

Binnen het fermentatieproces werken we toe naar bepaalde nutriënten voor voeding. Niet als meststoffen geschikt. GRASSA ken ik niet.

GRASSA! scheidt eiwitten uit reststromen, voor feed en food. Mail me anders even gjr@quimpex.nl

Grassa Venlo, raffinage van organische reststromen naar feed en food oplossingen. Ook COSUN heeft een nog verder ontwikkelde techniek via Green Protein.

- *Wat is het concrete meetbare doel van het project van Kringloop Veenkoloniën?*

Op deze internetpagina is het doel van het project goed

uitgelegd: <https://projecten.netwerkplatteland.nl/nl/project/kringlooplandbouw-veenkolonien>

- *Tegen welke regelgeving lopen de diverse projecten aan bij de uitvoering*

Regelgeving voor de toelating van reststoffen als meststof is vaak beperkend

Een van de beperkingen vanuit de veesector is ook de kennis van meststoffen, men "vaart" op de voorlichting vanuit de voerleverancier. De meststof die hier geleverd wordt, lees voorhanden, bepaalt welke meststof wordt gestrooid.

- *Reactie op Arjen Bijlsma*

Oplossing is zeer geschikt voor de bemesting van poot aardappelen.

Fosfaattoestanden zijn nog ruim boven streefwaarden bemestingsadvies

In de akkerbouw is (buiten de pootgoedsector) de concurrentie met drijfmest een gegeven.

- *ASL kun je heel goed gebruiken NAAST drijfmest*

Niet alleen naast drijfmest maar ook gemengd met drijfmest bij sleepslangen op maat.

Ja, maar het moet dus niet gezien worden als concurrent van drijfmest

ASL kan, mits goed gedoseerd, bijdragen aan een betere DVE/OEB in kuilgras. Dit beperkt verliezen vanuit het voerspoor.

Het gaat hier om ASL die wordt gewonnen via strippen/scrubben bij de vergisting. Valt niet onder bijlage Aa

- *Vraaggestuurde productie, waar heeft de akkerbouw behoefte aan; welke , geborgde producten kunnen we uitleveren zodanig dat een goede opbrengst niet*

in gevaar komt. Dit vraagt afstemming met akkerbouwers. Grondgebonden maken van mest, ok, maar dan wel door op maat te gaan werken.

- *Jan Peter Lesschen, doel je met reststoffen ook de perspulp? En leidt dit ook tot buitenlandse vraag naar onze mest?*

Het betreft hier o.a. bietenblad en andere gewasresten

Let ook op zware metalen en aromatische koolwaterstoffen.

- *De Zevenster uit Zuidhorn (GR), gebruikt al 10 jaar ammoniumsulfaat uit vergisting en slibverwerking als basismengsel in onze eigen samengestelde mengsels. Om naar hogere gehalten te gaan gebruiken we een vloeibare ureum. Onze grootste afzet is de veehouderij en akkerbouw is groeiende. Een aantal jaren geleden een eigen tankopslag gerealiseerd om mengsels op maat te kunnen maken.*

Bijlage Mentimeter:

Stel je kennisvraag of geef aan waar jij behoefte aan hebt?

Mentimeter

Waar begin je met een regionale kringloop?

Hoe krijgen we ze bij elkaar? Hoe snel kunnen we in de praktijk starten?

Informatie delen, met name misschien ook resultaten van meer praktijkproeven die niet direct in de (wetenschappelijke) literatuur staan

Is er behoefte aan data-uitwisseling rond bv de producten, het transport of de toepassing van producten?

Wat is de definitie van grondgebondenheid in 2030?

Koppeling met natuurinclusieve landbouw en hoe praktisch op bierenerven brengen?

Zijn er voorbeelden van lokale compostering van stedelijk groenafval, waarvan de compost in de akkerbouw gebruikt wordt?

Welke rol spelen/ kunnen mestverwerkers gaan spelen?

Kansen kaliumbestemming met reststromen

29

Stel je kennisvraag of geef aan waar jij behoefte aan hebt?

Mentimeter

welke ruimte kan worden geboden in wet- en regelgeving?

Zijn er voorbeelden van studies naar regionale kringlopen?

Precisiebestemming en organische mest

Is er aanpassing in regelgeving nodig?

Hoe krijgen we een constante stroom van een goede kunstmest vervanger? Van verschillende systemen.

welke mogelijkheden zijn er om urine te bewerken zodat de ureum in opslag niet wordt omgezet naar ammoniak

Wat reststroom verwaarding betreft: behoefte aan het productievervolg na realisatie proof of concept op pilot schaal. Samenwerken met vergelijkbare projecten.

Welke technieken op boerderijnivo, en welke centraal of mobiel

Vooral leren van verschillende regio's, excursies - uitwisseling

29

Stel je kennisvraag of geef aan waar jij behoefte aan hebt?

Mentimeter

Risico tav verspreiding ziekten en plagen

Hoe krijgen we iedereen met elke mogelijk inbreng gevonden?

Inzicht in welke projecten er zijn op dit gebied en wat de resultaten zijn

Financiering van projecten

Aandacht voor de kwaliteit en risico's voor voedselveiligheid

EffectMonitoring van stoffen in het opp. En grondwater

Studenten voor praktijkonderzoek

Milieutechnologische expertise over verwerken van organische reststromen en terugwinnen grondstoffen (vergisting, precipitatie). Lab om testen uit te voeren.

Erfbetreder

29

Stel je kennisvraag of geef aan waar jij behoefte aan hebt?

Mentimeter

onderzoek

Ik mis de rol van pluimveemest: Nu wordt vrijwel alles verbrand, waardoor een grote hoeveelheid N de lucht ingaat. Heeft dat de aandacht binnen een van de projecten?

29

Wat zou je graag inbrengen / wat zou jij willen uitwisselen met collega's en anderen?

Mentimeter

Eigen ervaring

Kennis en kunde van juiste bemesting.

Kennis van praktisch uitvoering in kringloop

Kennis en machines over de ciculaire precisiebemesting

Risico inschatting en kwaliteitsborging

Verbinden aan community van Amsterdam Green Campus (mbo-hbo-wo) NW-NL.

Sturen, vanuit behoefte, aan de productiekant.

Aansluiten / uitwisselen met projecten in de regio Dordrecht.

De integrale aanpak van...

14

Wat zou je graag inbrengen / wat zou jij willen uitwisselen met collega's en anderen?

Mentimeter

De ervaringen uit de testen met de mestverwaarder waarmee we in Oss gaan draaien

Hoe breng je naar o praktijk

kennis en kunde, meedenken over data uitwisseling

Effectiviteit van maatregelen op grond- en opp.water

Mestcentra gekoppeld aan voercentra

14